

BUDAPESTI HIRLAP

Megjelenik mindennap, hétfőn és ünnep után való napon is.

Előfizetési árak: Egész évre 28 kor., félévre 14 kor., negyedévre 7 kor., egy hónapra 2 kor. 40 fl. Egyes szám ára helyben 3 fl., vidéken 10 fl.

Telefon: szerk. 54-63, kiadóh. 55-95, igazg. 55-53.

Főszerkesztő és laptulajdonos:

Rákosi Jenő.

Szerkesztőség és kiadóhivatal: VIII. ker., Rökk Szilárd-utca 4. sz.

Kiötetes- és hirdetés-főosztály: Ugyanez a ház József-körút 5. sz. a. oldalán.

Apró hirdetések ára: Egy szó 5 fl., vastagabb betűvel 10 fl.

Hirdetések milliméter számitással, díjszabás szerint.

Német színház Budapesten.

Budapest, nov. 21.

Itt van egy európai nagyváros, melynek lakossága közel jár már a nyolcszáz-ezerhez. Ezeknek nagy részük jól-rosszul, de valahogyan beszél, vagy legalább is valamit ért németül. Ez a tény állandóan foglalkoztatja a nagynémetiség fantáziáját. Olyasmint hisznek és hirdetnek, hogy Budapest eredet, nyelv és érzelem dolgában tulnyomóan német város, melyre csak a politikai sovinizmus erőszakolt rá némi vékony magyar mázt. A magyar fővárost ők német kolóniának hiszik, persze in partibus infidelium. A vérmesebbek a német jingók közül biznak benne, hogy az erőszakos és csalárd eszközökkel föntartott magyar hegemonia bukása után visszahódíthatják ezt a várost. A faji politika fegyverei között az iskola mellett nagy szerepet játszik a színház, mint a nemzeti nyelv és érzés kultuszának temploma. A mióta egy szerencsés szerencsétlenség elhamvasztotta a budapesti német színházat, szivós makacssággal megismétlődtek a kísérletek, hogy hamaiból újra föltámasszák. Hol naiv nyíltsággal, hol leplezett fufanggal, egyszer pénzzel, másszor könyörgéssel próbáltak szerencsét. Számitottak a fővárosi polgárság jóhiszeműségére, hivatkoztak a magyar faj lovagiasságára, zsoldjukba vették egyesek szereplési vágyát és üzleti szellemét. Eddig kudarcot vallott minden kísérletük.

Most újra próbát tesznek. Mialatt a politikai küzdelmek erősen fölizgatták a nemzet érzékenységét és éberségét, — tehát a képzelhető legalkalmatlanabb időben, — újra megjelenik köztünk a kimult német színház hazajáró lelke. A fővárosi körök intelligenciájának hihetetlen kicsinylése nyilvánul meg abban, hogy félrevezetésükre elegendőnek tartja a legeggyübb csefogatást is. Eltagadja a maga nevét: a német ordas nemzetközi báránypörbe bujt. Így kullog be a magyar főváros sorompóin.

A lapok hirül hozták, hogy egy egyébként ismeretlen nevű magyar honos színházépítési engedélyért folyamodott a fővárosi tanácshoz. Nemzetközi színházat akar építeni. Van rá három millió koronája. Lesz az épületben hangversenyterem, téli kert, nyári park, ebédlő, és mi egyéb más. Játszani fognak benne francia, angol, olasz nyelven. Németül is, még pedig annyiszor, ahányszor az igazgatóság jónak látja. Nincs kizárva, — bár erre nézve kötelezettséget nem vállal a folyanodó, — hogy nyáron át magyar nyelvű előadásokat is tart. Szóval: világvárosi *établissement* lesz, mely alkalmassal kedvező hatással lesz Budapest idegenforgalmának emelésére.

Jöjjünk tisztába mindenek előtt azal, a miben minden színházi dolgokhoz csak némileg értő ember egy pillanatig sem kételkedhetik, hogy a nemzetközi színház, ha valóban fölépül, tisztára német színház lesz. Ha az alapításában rejő

tendencia nem is, de rászorítaná az üzleti kényszer. Budapesten az emberek elenyésző töredéke ért csak angolul, franciául vagy olaszul, de németül majd mindannyian értünk. A fővárosi lakosság széles rétegeiben a német szónak és művészetnek nagyra nevelhető közönsége lappang és az új vállalat bizonyára rajta lesz, hogy megnyerje magának és gyarapítsa ezt a közönséget.

A másik kérdés, melylyel tisztába kell jönnünk: az idegenforgalom emelésére vonatkozó argumentum némelyek előtt talán tetszetős, de alapjában véve üres frázis. Kít fog a német színház Budapestre vonzani? Angolokat? Franciákat? Ezt a kérelmezők bizonyára maguk se hiszik! Németeket? Azokat még kevésbé! A bécsi, a müncheni, a berlini, a veimári ember, ha jó német előadást akar látni, nem utazik Budapestre. Egyébként is hozzátartozik a turista természetrajzához, hogy idegen földön nemzeti specialitásokat keres. Moszkvában a német utas nem kíváncsi a német színházra, hanem orosz nemzeti művészetet kíván látni; az olasz turista, ha megfordul Konstantinápolyban, nem megy el a galatai rossz olasz operába, de mindenesetre elmegy az üvöltő dervisekhez. A nemzetközi színház tervezői nem is számitanak a külföldi utasokra, de igen is számitanak a budapesti polgárságra, melynek faji összetételében tekintélyes német elem vegyül és a mely — miként az ujabban mind sűrű-

ben ismétlődő német vendégjárások mutatják — könnyű szerrel kivonható a magyar színházakból.

Tudjuk, hogy bizonyos fővárosi körökben meg van a hajlandóság, hogy a budapesti német színészet kérdését gavalléros könnyedséggel intézzék el. Mit érthet a magyar államnak az ártatlan szórakozás, melyet egy többé-kevésbé jó német komédiáscsapat esténként nyújt? Válaszunk erre a következő:

A magyar állam főnállását nem a magyar faj számszerű nagy többsége, hanem az a körülmény biztosítja, hogy az összes itt élő fajok közül csakis a magyar tudott olyan intelligenciát produkálni, mely az államélet vezetésére képes. Magyarország szerencséje és ereje, hogy területén csak egyféle nemzeti kultúra tudott fejlődni: a magyar. A ki ebben az országban kulturális életet akar élni, a ki képességeit és szellemi erejét érvényesíteni akarja, annak magyarul kell beszélnie és éreznie. Hogy az erdélyi havasok tetején minő nótát énekel a pásztor, vagy hogy a bácskai sikságon minő nyelven fohászkodik esőért a szántó-vető ember: az nem érinti a nemzeti államegységet. De hogy a főiskoláink, irodalmunk, sajtónk, színházaink és mindazok az intézmények, melyek segítségével a művelt osztályok gondolat- és érzésvilága kialakul, fejlődik és erősödik, magyarok legyenek, ez elsőrendű állami szükséglet.

Tegyük föl, hogy Budapesten német színház állana fenn. Mi volna ennek természetes következménye? A sok irodalmi, színházi és zenei tehetség, mely Magyarország talaján tenyészik, és a mely ma — hacsak külföldre nem megy, — kénytelen a magyar kultúra kemény, de tisztos kenyerét enni, részben legalább a német művészet és irodalom szolgálatába állana. A kilátás különben is elég csábító, hiszen nyitva látnak maguk előtt a német világirodalomba és a nagy német

színházokra vezető utat. Budapesten, mely városnak ma egységes irányban fejlődő társadalmi és kulturális élete van, német írók, színészek és színházi emberek generációja nőne föl, melynek minden tagja — mivel a nemzeti szellem nehezen választható el a nemzeti nyelvtől, — magánéletében is egy-egy kisebb-nagyobb német társadalmi körnek gócpontjává lenne. Könnyűszerrel levonhatjuk a következtetéseket a vidékre nézve is. Magyarországon két millió német anyanyelvű ember él. Ki vagy mi akadályozhatja meg a budapesti német színházat, hogy előbb-utóbb vendégszereplő rájokat ne küldjön a Szépebbé. Pozsonyba, a Délvidékre és az erdélyi Királyföldre? Egyes németajku vidéki városok (köztük első sorban Temesvár) csak nemrégiben pusztították ki falaik közül a német színészetet. A derék német polgárok ezzel nagy erkölcsi áldozatot hoztak. De meghozták, mivel megértették, hogy ezzel szolgálatot tesznek az egységes nemzeti kultúrának. Vajjon elég erősek lesznek-e megismételni ezt az áldozatot, ha a jövőben a magyarság nemzeti fővárosa küldi rájuk a német szó és német érzés apostolait? Egyik mellékes következménye az ilyen vendégjárásnak az lesz, hogy a végeken élő magyar szintársulatok a nyakukba vehetik a koldustarisznyát és hogy a vegyes vidékeken, hol ujabban a magyar nyelv lett a nemzetiségek érintkező nyelve, ismét emelkedik a német nyelv tekintélye.

A német színház kérdése most a fővárosi tanács előtt van. Ismerjük a tanácsnak és első sorban Halmos János polgármesternek erős és gyakorlati érzékű magyarságát és így megnyugvással tekinthetünk döntésük elé. Kétségek nélkül meg fogják érteni a folyamodókkal és a hátuk mögött lappangókkal, hogy Budapesten egyszer s mindenkorra lejárt a német színművészet csillaga. A nemzet első

és legfontosabb kötelessége az önfenntartás és a ki éket, habár parányi éket is, akar verni kulturánk egységébe, az ellen nem léphet föl eléggé erélyesen a magyar székes főváros.

Bár nem becsüljük túl, de nem is kicsinyeljük az új német színházi irodalom értékét. Kivánatosnak tartjuk, hogy megismertessék közönségünkkel annak kiválóbb termékeit. De nem német, hanem magyar nyelven. Ha a nemzetközi színház tervezői tényleg össze tudtak hozni három milliót színházi célokra: ám építsenek magyar színházat. Emeljenek hajlékot a magyar népszínműnek, a magyar zenének és táncnak, mely ma jóformán hajléktalan és alkalmasint a főváros idegenforgalmának is szolgálnak vele. Adassanak elő operát, operettet, színművet, vagy a mit akarnak, de magyarul.

Ugyanegy templomban kétféle ritus szerint nem tisztelhetjük az istenséget. Budapest a magyar művelődés temploma és a ki itt idegen nyelven szól, ha a mi Istenünk dicsőségét hirdeti is: káromló és ellenség.

A miniszterelnökök a királynál.

A felhivatalos *Bud. Tud.* jelenti: Tisza István gróf miniszterelnök ma este Bécsbe utazott, hogy ő felségének a helyzetről jelentést tegyen s a külügyminiszterrel és a hadügyminiszterrel több fontos ügyben értekezzen. A miniszterelnök hétfőn reggel visszaérkezik Budapestre. — Bécsből jelentik, hogy a király ma délelőtt hosszabb kihallgatáson fogadta Körber osztrák miniszterelnököt.

A közös pénzügyminiszter. Hol itt, hol ott röptük világgá azt a hírt, hogy Burián közös pénzügyminiszter hamarosan megváltik jelenlegi állásától. A mi értesülésünk szerint a közös pénzügyminiszter sem Konstantinápolyba nem készül nagykövetnek, sem a Bankgasséba ő felsége személye körüli miniszternek. E helyett teljes becsvágyát abba helyezi, hogy minél fényesebben bizonyítsa, mennyire meg tud felelni éppen jelenlegi fontos hivatásának.